

bovits Fülöpöt, a pesti zsidó kórház alapítóját, Löw Lipótot, a neves rabbit, Diósy Márton, Kossuth magántitkárát, dr. Pollák Henriket, az ő ötlete volt a társaság létrehozása. A bécsi és pozsonyi hatóságok 1846. március 24-ig késleltették a társaság alapszabályának jóváhagyását, mert attól tartottak, hogy a társaság a magyar függetlenség eszméjét fogja terjeszteni. Amikor aztán végre megkezdheték működésüket, haladéktalanul nekiláttak néhány zsidó iskola és óvoda szervezésének. Ezen intézményekben a tanítás magyar nyelven folyt. A társaság égisze alatt alakult Pesten az első reformegylet, és Einhorn Ignác rabbijelölt a Valero-házban működő ideiglenes zsinagógában első ízben tartott magyar nyelvű istentiszteletet. 1847-ben jelent meg először a társaság évkönyve, s ez több magyarpárti, hazafias témájú tanulmányt közölt. A magyar forradalom leverése után az osztrák hatóságok a társaságot feloszlatták. 1860-ban Pollák Henrik és dr. Hirschler Ignác kezdeményezésére ismét megkezdte tevékenységét, ekkor azonban már Magyar Izraelita Egylet néven. Az egylet mozgalmat indított az *Ószövetség* magyarra fordításának előmozdítására. Lásd *A Magyar Zsidók Lapja*, Bp., 1944. február 3., 3. és 7–8. o.

14. Az egyesület 1944. március 19-ig, Magyarország német megszállásáig működött, Kertész Ödön volt az utolsó vezetője. *Uo.*, 1944. január 27., 2. o.

15. Kann: *i. m.*, 364. o.

16. A kongresszus 1869 februárjáig tartott. Eötvös és a kormány egyértelműen a neológok pártján volt, helyeselte centralizációs és asszimilációs álláspontjukat. A kongresszusról lásd Nathaniel Katzburg: „The Jewish Congress of Hungary, 1868–1869.” In: *Hungarian-Jewish Studies*. Szerk.: Randolph L. Braham. World Federation of Hungarian Jews, New York, 1966–73, 2:1–33. o.

17. A cionizmus magyarországi szerepére és történetére nézve lásd R. L. Braham: „Zionism in Hungary.” In: *Encyclopaedia of Zionism and Israel*. Szerk.: Raphael Patai. McGraw-Hill, New York, 1961, 523–527. o.

18. 1867 és 1913 között a vasúthálózat hossza 2285 km-ről 22 084 km-re nőtt. Az utasok száma 9 millióról 166 millióra emelkedett, a postai küldeményeké 38 millióról 828 millióra. A fenti időszakban az áruszállítmányok tonnasúlya a kezdeti 9 millió ellenében 87 millióra nőtt. A széntermelés 7 millió mázsáról 91 millióra ugrott. A külkereskedelmi forgalom értéke 1882-ben 1763 millió koronát tett ki, 1912-ben 4174 milliót. (Az első világháború előtt 1 korona 20,26 centtel volt egyenlő.) 1869 és 1910 között a kereskedelemben és iparban dolgozók aránya 4,9%-ról 25,1%-ra emelkedett, a mezőgazdasági tevékenységet végzőké lecsökkent 62,4%-ra. Vö. Jászi, *i. m.*, 250. o. Lásd továbbá Iván T. Berend–György Ránki: *Economic Development in East Central Europe in the 19th and 20th Centuries*. Columbia University Press, New York, 1974, 402. o.

19. Jászi, *i. m.*, 414. o.

20. Istóczy Győző a Szabadelvű Párt listáján került be a parlamentbe. 1874-ben indította meg antiszemita kampányát elsősorban a nem asszimilált, illetve az újonnan bevándorló zsidók ellen. Ónody csatlakozása után, kb. 1880-tól, a mozgalom már kivétel nélkül minden zsidó ellen irányult, és magát az asszimiláció politikáját is célba vette. Istóczy és Ónody antiszemita uszítása készítette elő a légkört a tiszzaeszlári ügy számára. Istóczy nemzetközi téren is tevékenykedett a zsidók ellen. A Nemzetközi Zsidóellenes Kongresszus adta ki röpiratát „Kiáltvány a zsidók által fenyegetett kormányokhoz és népekhez” címmel. A kongresszus 1882-ben tartotta első összejövetelét Drezdában.

Simonyi Iván a Függetlenségi Pártot képviselte a parlamentben. Tevékenyen fellépett a zsidók egyenjogúsítása ellen, és 1883-ban zsidóellenes politikai klubot szerve-